

I.I. МОРОЗОВА

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Міжвідомча науково-дослідна лабораторія «Вивчення біологічного різноманіття та розвитку заповідної справи»

пл. Свободи, 4, м. Харків, 61077, Україна

irina_disco@yahoo.com

ПОПЕРЕДНІ ВІДОМОСТІ ПРО ДИСКОМІЦЕТИ МОХНАЧАНСЬКОГО ЛІСОВОГО МАСИВУ (ХАРКІВСЬКИЙ ЛІСОСТЕП)

Морозова І.І. Попередні відомості про дискоміцети Мохначанського лісового масиву (Харківський Лісостеп). — Укр. ботан. журн.— 2015.— 72(1): 29–38.

У роботі представлені перші відомості про дискоміцети Мохначанського лісового масиву (Харківська область). Лісовий масив є нагірною дібровою у басейні р. Сіверський Донець і характеризується значною часткою старовікових деревостанів. На цій території виявлено 15 видів дискоміцетів, 5 із яких є новими для Харківського Лісостепу. Три види — *Mollisia perelegans* Naglund, *Lachnum fasciculare* Velen., *Orbilbia crystallina* (Quél.) Baral. — нові знахідки для України. Наведені дані про екологічні особливості та поширення виявлених видів в Україні та світі, а також оригінальні описи й ілюстрації нових для України знахідок дискоміцетів і рідкісного виду *Paratrichophaea boudieri* (Grélet) Bronkers.

Ключові слова: Helotiales, Orbiliales, Ascomycota, лісостепові діброви, Харківська область.

Вступ

Дискоміцети є формальною групою сумчастих грибів, об'єднаною наявністю в життєвому циклі плодового тіла відкритого типу. В світі відомо понад 5 000 видів дискоміцетів, в Україні ж зареєстровано близько 300 видів (Кузуб, Гайова, 2001; Голубцова, 2005; Голубцова, 2006; Дудка та ін., 2009а; Дудка та ін., 2009б). Дослідження дискоміцетів в Україні характеризуються нерівномірністю у розрізі різних регіонів. Діброви лісостепової зони, до яких належить і Мохначанський лісовий масив, з цього погляду є недостатньо вивченими територіями. Загалом для Харківського Лісостепу наразі відомо близько 120 видів дискоміцетів (Акулов, Прилуцький, 2010; Морозова, 2013; Morigozova, Vodyanitska, 2013). На території Мохначанського масиву дискоміцети дотепер не досліджувалися.

Дискоміцети відіграють важливу роль у функціонуванні лісових екосистем. Так, за еколого-трофічною спеціалізацією відповідно до системи Є.С. Попова серед дискоміцетів є біотрофи (паразитують на рослинах або характеризуються ендотрофним способом живлення), мікоризоутворювачі з листяними та хвойними породами дерев, сапротрофи, які існують на різних рослинних субстратах тощо (Попов, 2005). Таким чином, дискоміцети, з одного боку, залежать від нормального функціонування лісових екосистем, а з другого — відіграють у них велику роль.

© I.I. МОРОЗОВА, 2015

Мохначанський лісовий масив розташований у Зміївському р-ні Харківської обл. на берегах р. Сіверський Донець. Досліджувана частина масиву є комплексом нагірних кленово-липових дібров. Тут фрагментарно збереглися ділянки старих деревостанів віком понад 100 років (Яцюк, 2012). Наше пілотне дослідження проведено на одній із таких ділянок, яка входить до складу лісових заказників «Середньодонецький» і «Мохначанський» (рис. 1). Основними видами дерев тут є *Quercus robur* L., *Fraxinus excelsior* L., *Tilia cordata* Mill., *Acer* spp., *Pyrus communis* L., *Ulmus* spp., причому рясність кожного виду порівняно висока. У підліску трапляються *Corylus avellana* L., *Euonymus europea* L., *E. verrucosa* Scop., *Prunus padus* L., *Sambucus nigra* L. (Яцюк, 2012).

Об'єкти та методи досліджень

Зразки плодових тіл дискоміцетів на території Мохначанського лісового масиву зібрані нами під час двох польових виїздів — 23–24 квітня та 22–24 липня 2012 р. Збирали їх маршрутним методом шляхом обстеження різних рослинних субстратів за допомогою ручної лупи.

Мікроскопіювання та визначення більшості зразків здійснювали *in statu vivo* за методами вітальної таксономії (Baral, 1992). Для запобігання висиханню зразки зберігали в холодильній камері загорнутими у фольгу за температури близько 5° С. Визначення проводили з використанням низ-

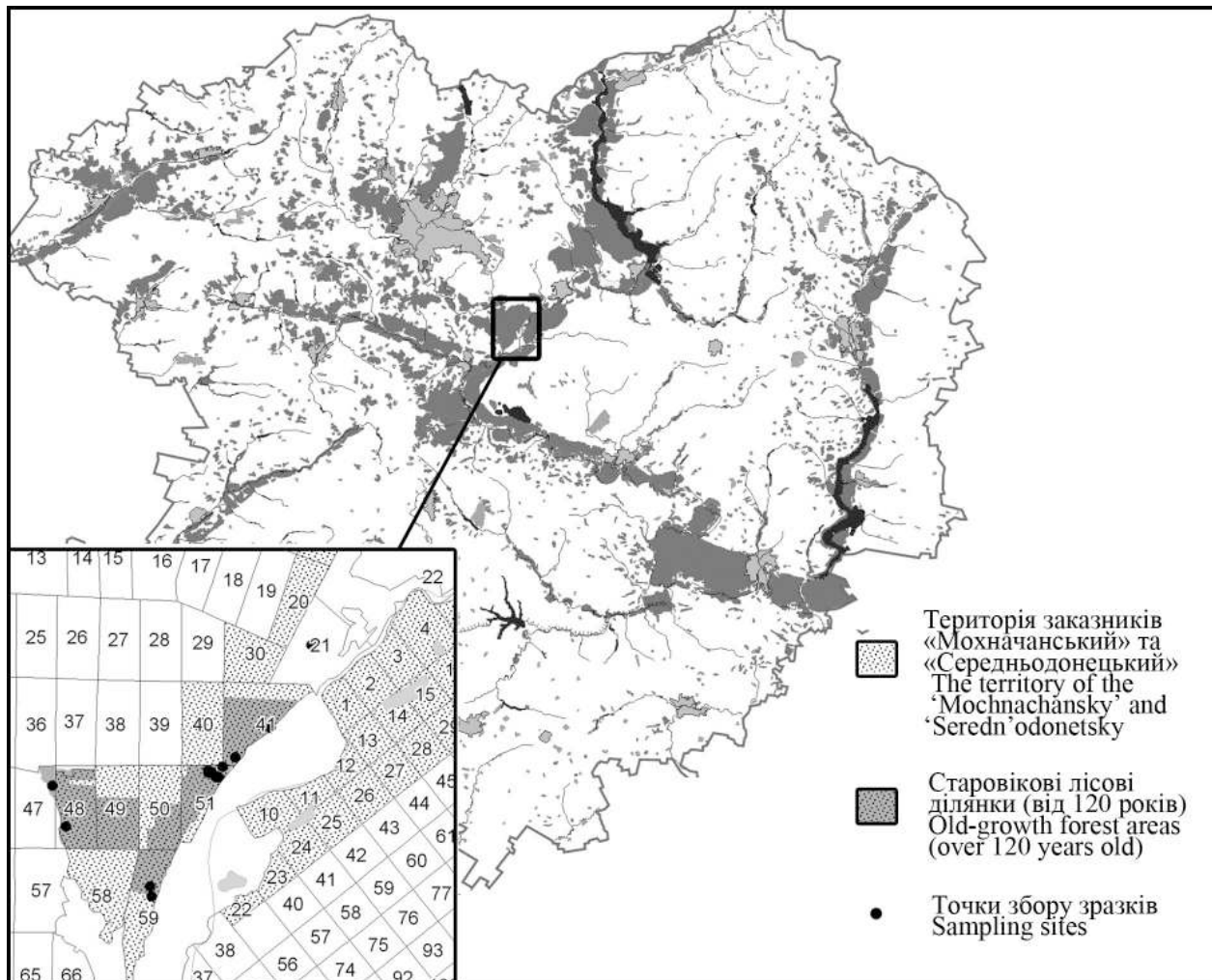

Рис. 1. Мохначанський лісовий масив (Харківська область)

Fig. 1. Mokhnach forest in Kharkiv Region

ки визначників, статей і монографій, присвячених дисконіцетам (Dennis, 1949; Breitenbach, Kränzlin, 1984; Hosoya, 1998; Hansen, Knudsen, 2000; Raitviir, 2004 та ін.). Окрім спеціальних статей і монографій, ми користувалися інтерактивними базами даних Global Biodiversity Information Facility (<http://data.gbif.org/welcome.htm>), Discover Life (<http://www.discoverlife.org>), базою даних сайту Ascofrance (<http://www.ascofrance.com/>) і сайту «Гриби України» (<http://www.cybertruffle.org.uk/ukrafung/index.htm>). Ступінь розпаду деревини оцінювали за 4-бальною шкалою (стадії I–IV) (Андерссон и др., 2009). Кількість елементів поваленої деревини оцінювали в радіусі близько 10 м від місця збору зразка. Оцінку проводили за 3-бальною шкалою, за якою 1 бал — незначна кількість (0–5 екземп-

лярів), 2 бали — доволі велика кількість (5–10), 3 — велика/дуже велика (понад 10 екземплярів). Елементами поваленої деревини вважали стовбури та/або окремі гілки, що лежали горизонтально, діаметром понад 15 см. Стан підстилки визначали в радіусі близько 1 метра від місця збору за 3-бальною шкалою, де 1 бал — майже повна відсутність підстилки (характерні приклади — втоптана стежка або купалка кабанів, перекопаний ґрунт), 2 бали — середній ступінь збереженості (підстилка тонка, її шари важкорозрізнявані, на місцевості загалом наявні сліди антропогенного навантаження), 3 бали — добре збережена підстилка (виразно помітні L, F, H шари, відсутні сліди антропогенного впливу).

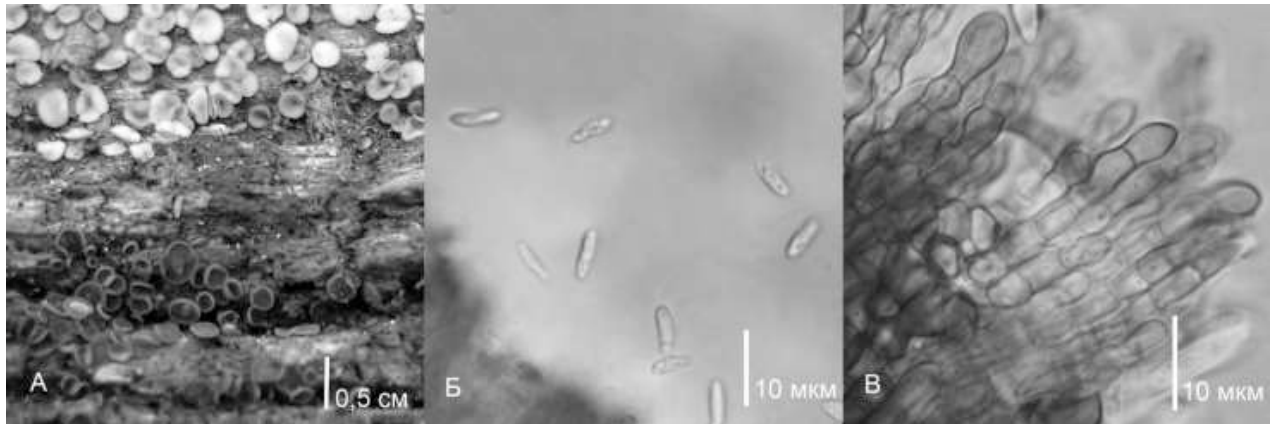

Рис. 2. *Mollisia cf. perelegans*: А — плодові тіла, Б — спори, В — крайові клітини. Довжина штриха — 0,5 см, 10 мкм та 10 мкм відповідно

Fig. 2. *Mollisia cf. perelegans*: А — fruitbodies, Б — spores, В — marginal cells. Bars — 0.5 cm, 10 μm, and 10 μm respectively

Результати досліджень та їх обговорення

За нашими дослідженнями визначено 15 видів дискосміцетів. П'ять із них є новими для Харківського Лісостепу (позначені *), три — вперше зареєстровані на території України (**). Нижче наводимо перелік виявлених видів. Нові для України види супроводжуються описом та фотографіями. Знахідка *Paratrachophaea boudieri*, що є другою після її виявлення З.К. Гіжицькою (1932), також супроводжується описом й ілюстраціями.

Оскільки всі матеріали зібрані автором на території Скрипаївського дослідного лісгоспу (Ізюмський р-н Харківської обл.), то у списку відповідні відомості та прізвище автора не наводяться.

Відділ ASCOMYCOTA
Клас LEOTIOMYCETES
Порядок HELOTIALES
Родина Dermateaceae Fr.

*****Mollisia cf. perelegans* Haglund**

= *Mollisia olivascens* (Feltgen) Le Gal et F. Mangelot
 Мохначанське лісництво, кв. 59 (заказник «Середньодонецький») (CWU Мус D 110).

Апотеції скупчені, у групах по 100 і більше плодкових тіл, сплюснені, внутрішня поверхня сірого кольору, висихаючи, стає світло-коричневою. Зовнішня поверхня темно-коричнева, край дещо виступає. Апотеції до 0,3 см діаметром (рис. 2, А). Реакція на 3 % КОН виразно-жовта.

Гіменій: сумки 8-спорові, циліндрично-булавоподібні (верхівка закруглена), еуамілоїдні, 49—72 мкм завдовжки, 4,2—4,4 мкм завширшки. Спори від циліндрично-еліпсоїдних до веретено-

подібних, 6,3—8,8 мкм завдовжки, 1,8—2,7 мкм завширшки, гладенькі, без крапель олії, іноді з 1—2 маленькими краплинами (рис. 2, Б). У перезрілих спорах може формуватися септа. Парафізи ниткоподібні, 2,4—3,1 мкм, не містять включень.

Медулярний шар — щільна *textura intricata*, побудована з гіалінових гіф. Екципул із меланізованих гіф, від *textura globulosa* до *textura angularis*. Крайові клітини видовжені, септовані, 52—63 мкм завдовжки, 2,4—3,5 мкм завширшки, звужені у септах, закінчуються булавоподібними розширеннями (рис. 2, В).

Поширення в світі: Європа (Велика Британія, Данія, Норвегія, Швеція).

Екологія: зразок зібраний на деревині дуба III стадії розпаду, на ділянці кленово-липово-ясеневої діброви віком близько 180 років, з опадів добре збереженої підстилки (3 бали) та великої кількості сушняку (3 бали).

Примітка: за літературними даними, сумки цього виду розвиваються з гачків (Le Gal, Mangelot, 1958). У нашого зразка ми не спостерігали гачків. Оскільки спосіб формування сумок зазвичай є стабільною діагностичною ознакою, цей зразок потребує детальнішого вивчення, а також додаткових зборів, що уможливило б виділення форми або різновиду цього виду.

****Pyrenopeziza petiolaris* Masee**

Мохначанське лісництво, кв. 51 (заказник «Середньодонецький»), 23.04.2012 (CWU Мус D 94).

Інші знахідки в Україні: Київська та Закарпатська області, Крим (Гіжицька, 1926; Андріанова та ін., 2006).

Поширення в світі: Європа (Австрія, Велика Британія, Данія, Люксембург, Німеччина, Норвегія, Чехія, Швейцарія, Швеція).

Екологія: на черешках минулорічного опадку *Acer* sp., на ділянці кленово-липово-ясеневі дїброви віком близько 180 років із добре збереженою підстилкою (3 бали) та великою кількістю сушняку (3 бали).

Родина *Helotiaceae* Rehm

Bisporella citrina (Batsch) Korf et S.E. Carp

Мохначанське лісництво, кв.51 (заказник «Середньодонецький»), 24.04.2012 (CWU Мус D 95).

Інші знахідки в Україні: Київська (НПП «Голосіївський»), Сумська (НПП «Деснянсько-Старогутський»), Чернігівська (НПП «Мезинський»), Харківська (НПП «Гомільшанські ліси», Печенізький лісовий масив) області (Андріанова та ін., 2006; Дудка та ін., 2009б; Акулов, Прилуцький, 2010; Зикова, Джаган, 2011).

Поширення в світі: Європа (Австрія, Велика Британія, Данія, Люксембург, Німеччина, Норвегія, Чехія, Швейцарія, Швеція).

Екологія: на деревині *Quercus robur* III стадії розпаду, на ділянці кленово-липово-ясеневі дїброви віком близько 180 років, з майже цілковитою відсутністю підстилки (1 бал) та незначною кількістю сушняку (1 бал).

Hymenoscyphus fructigenus (Bull.) Gray

Мохначанське лісництво, кв. 48 (заказник «Мохначанський»), 22.07.2012 (CWU Мус D 91).

Інші знахідки в Україні: Київська (НПП «Голосіївський»), Чернігівська (НПП «Мезинський»), Сумська (НПП «Деснянсько-Старогутський»), Харківська (НПП «Гомільшанські ліси», байраки в околицях с. Веселе) області (Андріанова, 2006; Дудка та ін., 2009а; Дудка та ін., 2009б; Акулов, Прилуцький, 2010; Зикова, Джаган, 2011; Morigozova, Vodanytska, 2013).

Поширення в світі: космополітний вид, знахідки якого відомі з багатьох країн Європи, Азії, Північної та Південної Америки.

Екологія: зразок зібраний на минулорічному жолуді, на ділянці кленово-липові дїброви віком близько 180 років із добре збереженою підстилкою (3 бали) та доволі великою кількістю сушняку (2 бали).

Родина *Hyaloscyphaceae* Nannf.

Brunnipila palearum (Desm.) Baral

Мохначанське лісництво, кв. 41 (заказник «Середньодонецький»), 22.04.2012 (CWU Мус D 86).

Інші знахідки в Україні: НПП «Деснянсько-Старогутський», Сумська обл. (Дудка та ін., 2009б).

Поширення в світі: Європа (Данія, Німеччина).

Екологія: на минулорічних рештках трав'янистих рослин, у верболозі на межі заплавлених біотопів та кленово-липово-ясеневі дїброви віком понад 200 років, ділянка з середнім ступенем збереженості підстилки (2 бали).

Dasyscyphella nivea (R. Hedw.) Raitv.

Мохначанське лісництво, кв. 59 (заказник «Середньодонецький») (CWU Мус D 109).

Інші знахідки в Україні: Київська обл., Крим (Гіжицька, 1926; Андріанова та ін., 2006; Зикова, Джаган, 2011).

Поширення в світі: у багатьох країнах Західної та Центральної Європи, трапляється у Північній та Південній Америці (Канада, США, Аргентина), Австралії та Новій Зеландії, також відомий з Африки (Марокко).

Екологія: зразок зібраний на деревині дуба III стадії розпаду, на ділянці кленово-липові дїброви віком близько 160 років з добре збереженою підстилкою (3 бали) та доволі великою кількістю сушняку (2 бали).

Hyaloscypha daedaleae Velen.

Мохначанське лісництво, кв. 51 (заказник «Середньодонецький»), 25.04.2012 (CWU 87).

Екологія: на мертвій деревині *Quercus robur* L. III—IV стадій розпаду, кленово-липово-ясеневі дїброви віком близько 150 років, із добре збереженою підстилкою (3 бали) і незначною кількістю сушняку (1 бал).

Інші знахідки в Україні: Луганська обл. (Луганський природний заповідник, відділення «Трьохізбенський степ» (Ordynets et al., in press).

Поширення в світі: Європа (Австрія, Данія, Фінляндія).

****** *Lachnum fasciculare* Velen.

Мохначанське лісництво, кв. 51 (заказник «Середньодонецький»), 23.04.2012 (CWU Мус D 88).

Апотеції скупчені, у групах, які налічують понад 100 плодівих тіл, іноді поодинокі або в менших групах, на ніжці (рис. 3, А). У живому стані диск і ніжка білого кольору, висихаючи, набувають червоних відтінків. Край та зовнішня поверхня вкриті типовими для роду *Lachnum* волосками (рис. 3, Б). Диск 0,4—1,9 мм діаметром, ніжка 0,2—0,9 мм заввишки. Гіменій: сумки 8-спорові, циліндрично-булавоподібні, конусоподібно звужуються до

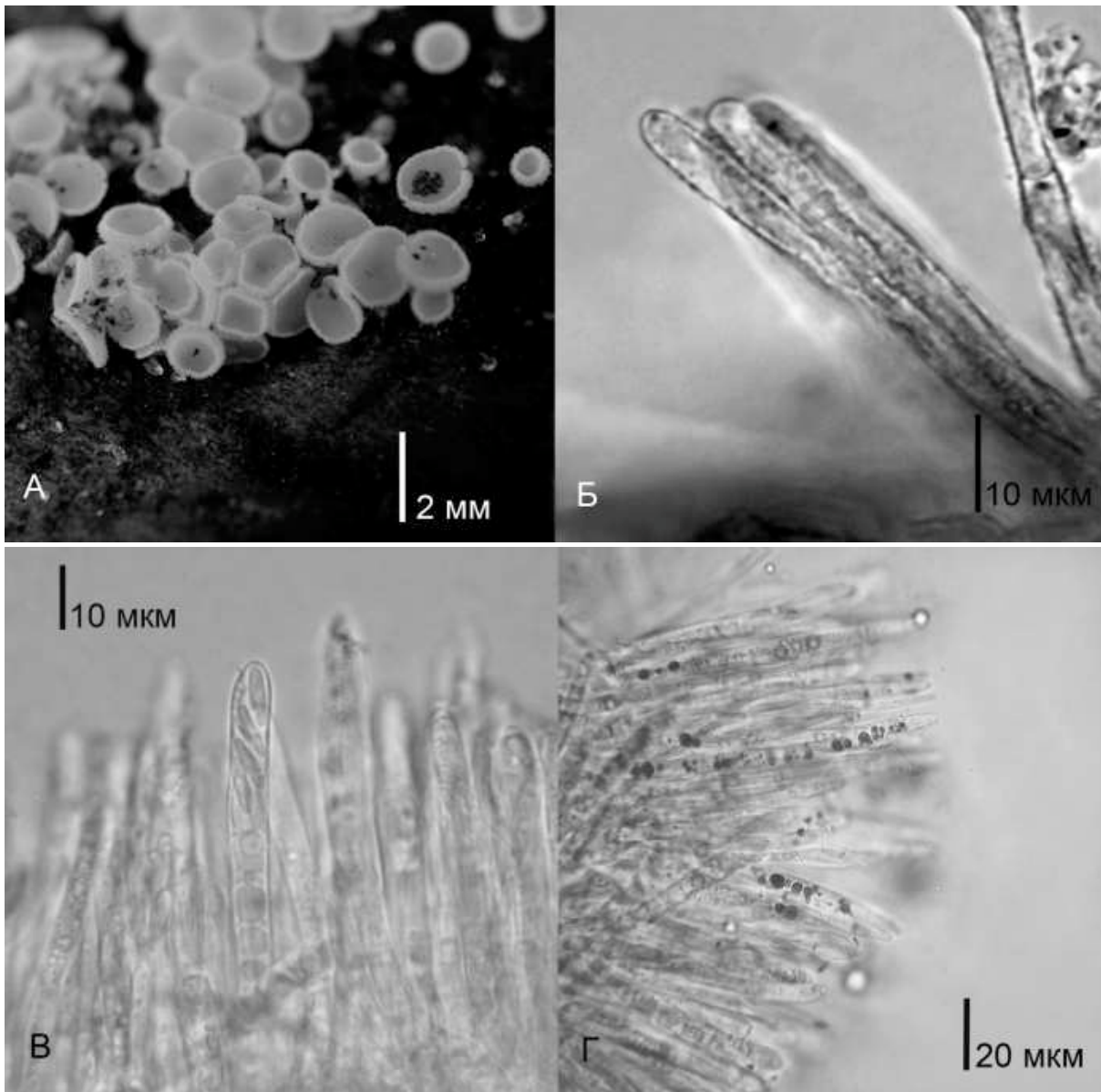

Рис. 3. *Lachnum fasciculare*: А — плодові тіла, Б — крайові волоски, В — сумки, Г — парафізи. Довжина штриха — 2 мм, 10 мкм, 10 мкм та 20 мкм відповідно

Fig. 3. *Lachnum fasciculare*: А — fruitbodies, Б — marginal hairs, В — asci, Г —paraphyses. Bars — 2 mm, 10 μm, 10 μm, and 20 μm respectively

верхівки, сама верхівка сплюснена, еуамілоїдні, 52—68 мкм завдовжки та 5,0—6,0 мкм завширшки, розвиваються з гачків (рис. 3, В). Спори видовжені, заокруглені на кінцях, 7,2—9,0 мкм завдовжки і 2,1—2,8 мкм завширшки, гладенькі, містять декілька (1—5) маленьких вкраплень. Парафізи ланцеолатні, 3,9—5,5 мкм завширшки, виступають над сумками на 0—5 мкм, містять численні округлі, гі-

лінові вакуолярні тільця (VB за Baral, 1992) (рис. 3, Г). Медулярний шар — пухка *textura intricata*. Екципул *textura angularis*, яка складається зі щільно прилеглих гіф. Волоски по краю плодового тіла булавоподібні, септовані, шипуваті, 25—60 мкм завдовжки, 4,0—4,8 мкм завширшки, в другій після верхівки клітині містять VB діаметром до 2 мкм.

Екологія: на мертвій деревині листяної породи дерева III стадії розпаду, на ділянці кленово-липово-ясеневій діброві віком близько 150 років, з доволі великою кількістю поваленої деревини (2 бали) та середнім ступенем збереженості підстилки (2 бали).

Поширення в світі: Європа (Австрія, Велика Британія, Іспанія, Швеція).

Примітка: цей вид був описаний Й. Веленовським у 1934 р. з Богемії (сучасна Чехія). В оригінальному описі та на ілюстраціях вказана довжина спор 4–7 мкм (Velenovský, 1934). Водночас у сучасних описах *L. fasciculare* наводяться різні дані щодо розмірів спор (від 5 до 9 мкм в описах Г.-О. Барала (приватні повідомлення); (6,4–8,8 мкм — у роботі Е. Рубіо Домінгеза) (Rubio Domínguez, 2011). Довжина спор нашого зразка лежить у верхній частині цих діапазонів, що, можливо, є регіональною особливістю виду. На відміну від морфологічно подібного виду *L. papiraceum* (Karst.) Karst., який трапляється на деревині хвойних, *L. fasciculare* приурочений до листяних порід, а від інших лахнумів білого кольору відрізняється розмірами мікроструктур та наявністю гачків.

Родина Sclerotiniaceae Whetzel

***Ciboria batschiana* (Zopf) N.F. Buchw.**

Мохначанське лісництво, кв. 41 (заказник «Середньодонецький»), 22.04.2012 (CWU Мус D 92).

Інші знахідки в Україні: гриб широко розповсюджений у багатьох регіонах України, асоційований із дубом звичайним, спричинює муміфікацію жолудів (Schröder, 2002; Андріанова та ін., 2006; Акулов, Прилуцький, 2010).

Поширення в світі: космополітний вид, знахідки якого відомі з багатьох країн Європи, Азії, Північної та Південної Америки.

Екологія: зразок зібраний на минулорічному жолуді *Quercus robur*, на ділянці кленово-липової діброви віком близько 200 років із добре збереженою підстилкою (3 бали) та доволі великою кількістю сушняку (2 бали).

***Dumontinia tuberosa* (Bull.) L.M. Kohn**

Мохначанське лісництво, квартали 40, 41, 47, 48, 50, 51 і 59 (заказники «Середньодонецький» і «Мохначанський») (CWU Мус D 96 та численні знахідки плодових тіл цього виду).

Інші знахідки в Україні: Київська, Житомирська, Харківська, Черкаська області (Андріанова та ін., 2006; Акулов, Прилуцький, 2010; Зикова, Джаган, 2011).

Поширення в світі: знахідки виду відомі з багатьох країн Європи, Азії та Північної Америки.

Екологія: в дібровах Харківської обл. вид масово формує плодові тіла на кореневищах *Anemone ranunculoides* L. у квітні та на початку травня.

Порядок RHYTISMATALES

Родина Rhytismataceae Chevall.

***Rhytisma acerinum* (Pers.) Fr.**

Мохначанське лісництво, квартали 40, 41, 47, 48, 50, 51 і 59 (заказники «Середньодонецький» і «Мохначанський») (CWU Мус D 103 та численні знахідки плодових тіл виду).

Інші знахідки в Україні: широко розповсюджений у багатьох регіонах (наразі зареєстрований у 18 областях); асоційований головню з кленом гостролистим, спричинює плямистість листя (Андріанова та ін., 2006; Дудка та ін., 2009а; Дудка та ін., 2009б; Акулов, Прилуцький, 2010; Зикова, Джаган, 2011; Morozova, Vodyanytska, 2013).

Поширення в світі: Європа (Іспанія, Німеччина, Франція, Чехія), Африка (Марокко).

Екологія: телеоморфа виду масово формується на торішньому листі *Acer platanoides* навесні.

Клас ORBILIOMYCETES

Порядок ORBILIALES

Родина Orbiliaceae Nannf.

*****Orbilium crystallinum* (Quél.) Baral**

Мохначанське лісництво, кв. 59 (заказник «Середньодонецький»), 24.04.2012 (CWU Мус D 89).

Зразок вивчали у гербаризованому стані, після регідrataції водою, виміри наводяться для мертвих елементів мікроструктур.

Апотеції в групах до 30 плодових тіл, сплюснені, дископодібні, поверхня апотецію гладенька, край покритий нерівномірними зубцями, блідо-рожевого кольору з обох боків, напівпрозорі, 0,5–1,0 мм діаметром. Зубці сформовані гіаліновими склянними гіфами 30–50 мкм завдовжки і 3,4–5,0 мкм завширшки (рис. 4, А, Б).

Гіменій: сумки 8-спорові, циліндрично-булавоподібні, на верхівці заокруглені, вкриті восковим ексудатом, 20,5–25,6 мкм завдовжки, 2,2–3,2 мкм завширшки. Ніжка сумок має L-подібну форму або роздвоюється на кінці (рис. 4, В). Спори видовжені, гелікоїдно закручені, прозорі, *in statu mortuo* 6,8–8,7 мкм завдовжки, 0,5–0,* мкм завширшки (рис. 4, Г). Парафізи циліндричні, септовані, діаметром 2–3 мкм.

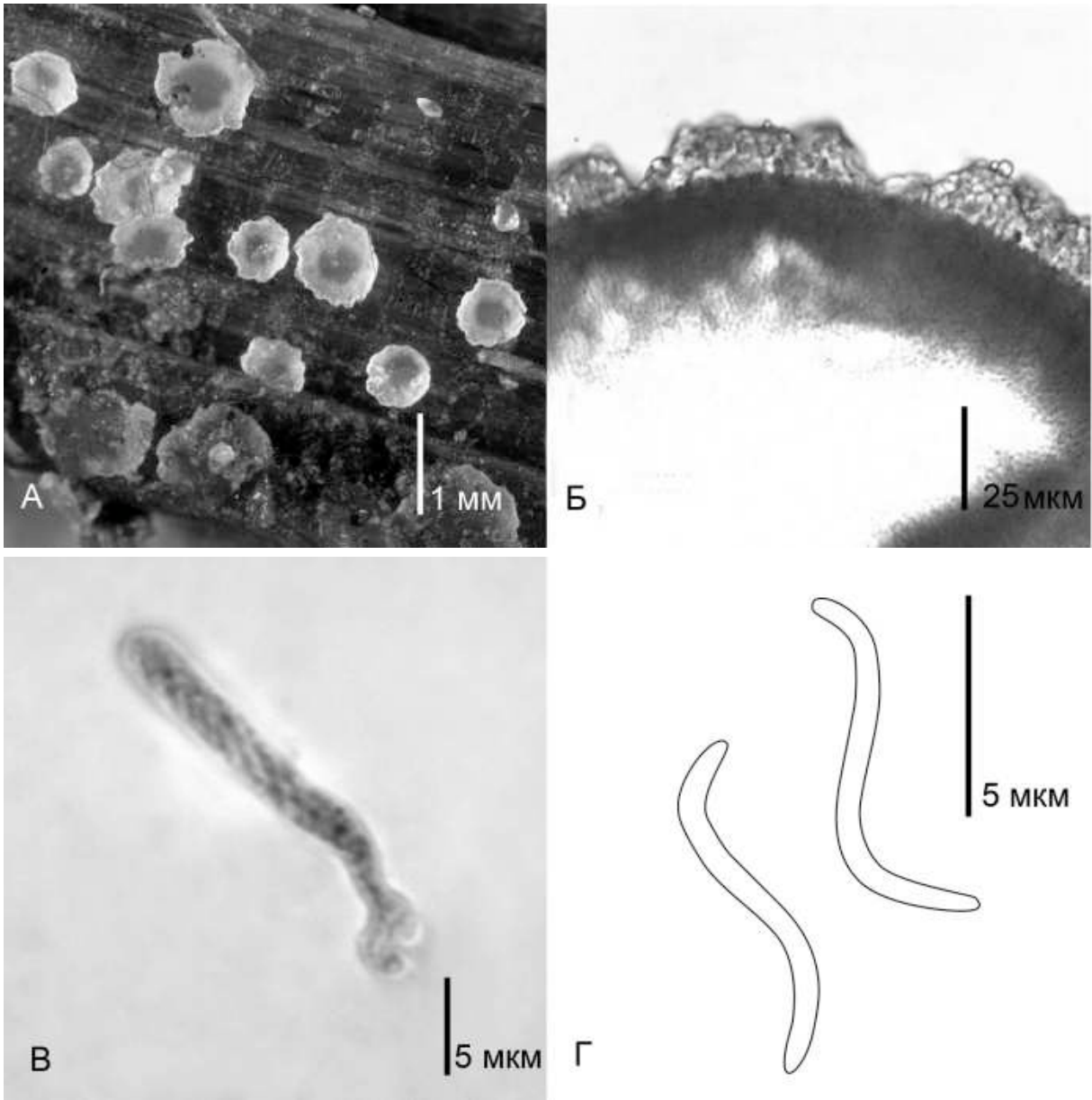

Рис. 4. *Orbilia crystallina*: А — плодові тіла, Б — край із зубцями, В — сумка, Г — спори. Довжина штриха — 1 мм, 25 мкм, 5 мкм та 5 мкм відповідно

Fig. 4. *Orbilia crystallina*: А — fruitbodies, Б — toothed margin, В — ascus, Г — spores. Bars — 1 mm, 25 μm, 5 μm, and 5 μm respectively

Медулярний шар від *textura angularis* до *textura intricata*.

Екципул від *textura globulosa* до *textura angularis*.

Екологія: зразок зібраний на мертвій деревині *Quercus robur* III—IV стадій розпаду, на ділянці кленово-липово-ясеневі дїброви віком близько 150 років із добре збереженою підстилкою (3 бали), але незначною кількістю сушняку (1 бал).

Поширення в світі: Європа (Австрія, Німеччина, Франція, Швеція), Північна Америка (США), Центральна Америка (Коста-Рика).

Клас PEZIZOMYCETES

Порядок PEZIZALES

Родина Pyronemataceae Corda

****Paratrichophaea boudieri* (Grélet) Bronckers**

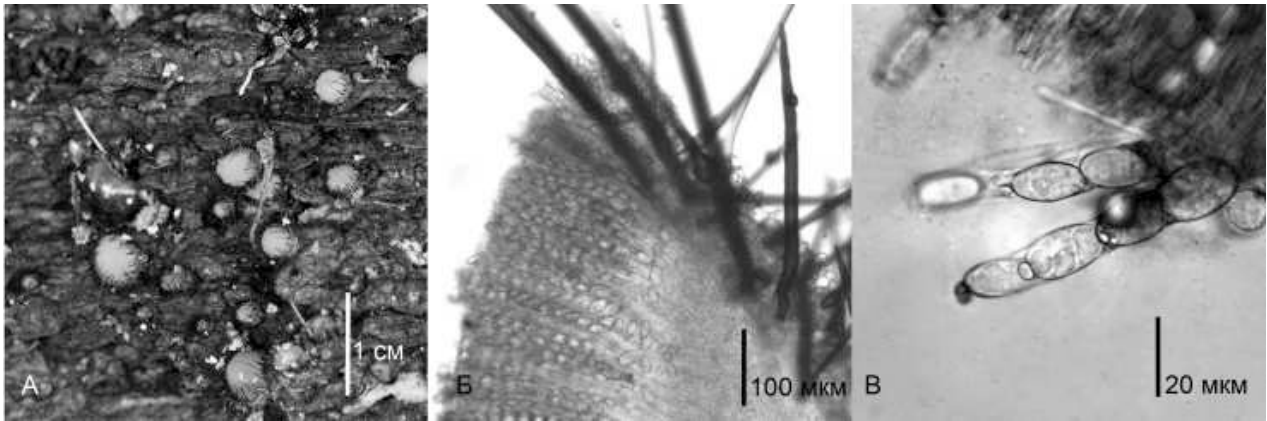

Рис. 5. *Paratrichophaea boudieri*: А — плодові тіла, Б — справжні волоски (з біфуркаціями) та псевдоволоски (в основі мають тільки бульбоподібне розширення), В — спори. Довжина штриха — 1 см, 100 мкм та 20 мкм відповідно

Fig. 5. *Paratrichophaea boudieri*: А — fruitbodies, Б — true hairs (with bifurcations) and pseudohairs (with bulbous expansion), В — spores. Bars — 1 cm, 100 μm and 20 μm respectively

Мохначанське лісництво, кв.47, 22.07.2012 (CWU Мус D 90).

Апотеції скупчені, в групах до 30 плодкових тіл, від майже кулястих на ранніх стадіях розвитку до напівкулястих у зрілому стані. Поверхня апотецію гладенька, світло-сірого забарвлення (рис. 5, А). Край та зовнішня поверхня вкриті добре помітними коричневими волосками (біля краю — справжні волоски, інша частина апотецію орнаментована псевдоволосками) (рис. 5, Б). Апотеції до 0,5 см у діаметрі.

Гіменій: сумки 8-спорові, циліндричні, зі сплющеною верхівкою та неамілоїдним апікальним апаратом, вкриті восковим ексудатом, 230—280 мкм завдовжки, 12,7—17,49 мкм завширшки, розвиваються з гачків. Спори еліпсоїдні, 16,7—25(29) мкм завдовжки, 9—14(16—18) мкм завширшки, гладенькі, з 2—3 більшими та численними маленькими маслянистими краплями (рис. 5, В). Парафізи ниткоподібні, 2,2—2,6 мкм, заокруглені, на верхівці розширюються до 4 мкм, не містять включень.

Медулярний шар *textura intricata*. Екципул *textura globulosa* до *textura angularis*. Справжні волоски по краю плодового тіла товстостінні, септовані, роздвоєні біля основи, 685—925 мкм завдовжки, 17,5—21,5 мкм завширшки, загострені до верхівки, в місці прикріплення до плодового тіла біфуркують. Псевдоволоски в іншій частині екципула не мають біфуркацій, в основі — бульбоподібне розширення, коротші за справжні волоски, 105—155 мкм завдовжки, 3,7—5,2 мкм завшир-

шки (рис. 5, Б). Біля краю також трапляються короткі безбарвні булавоподібні «псевдоворсинки» («pseudopills») (Pfister, 1988), 48—57×12—15 мкм.

Інші знахідки в Україні: єдина знахідка З.К. Гіжицької, наведена як *Lachnea boudieri* (Grélet) Sacc., Чернігівська обл., Ріпкинський р-н, смт Замглай (N51°48' E31°09'), датована 28.09.1932 (Андріанова та ін., 2006).

Поширення в світі: Європа (Австрія, Іспанія), Африка (Марокко).

Екологія: зразок зібраний на деревині ясена (*Fraxinus excelsior*) III стадії розпаду, на ділянці кленово-липово-ясеневі дїброви віком близько 180 років, із добре збереженою підстилкою (3) та великою кількістю сушняку (3 бали).

Родина *Sarcoscyphaceae* Le Gal ex Eckblad

Sarcoscypha austriaca (O. Beck ex Sacc.) Boud.

Мохначанське лісництво, кв. 59 (заказник «Середньодонецький») (CWU Мус D 110).

Інші знахідки в Україні: Харківська обл. (НПП «Гомільшанські ліси») (Акулов, Прилуцький, 2010).

Поширення в світі: Європа (Австрія, Велика Британія, Голландія, Данія, Естонія, Люксембург, Німеччина, Норвегія, Фінляндія, Швеція), Північна Америка (Канада).

Екологія: зразок зібраний на зануреній у ґрунт деревині, на ділянці кленово-липово-ясеневі дїброви віком близько 160 років із добре збереженою підстилкою (3) та великою кількістю сушняку (3 бали).

**Родина *Sarcosomataceae* Kobayasi
Urnula craterium (Schwein.) Fr.**

Мохначанське лісництво, кв. 48 (заказник «Мохначанський»), 24.04.2012 (CWU Мус D 93).

Інші знахідки в Україні: Закарпатська, Київська, Полтавська, Сумська, Черкаська, Харківська (НПП «Гомільшанські ліси») області (Андріанова та ін., 2006; Дудка та ін., 2009б; Акулов, Прилуцький, 2010; Зикова, 2012; Mогозова, Vodyanytska, 2013), розповсюджений у широколистяних лісах України.

Поширення в світі: Європа (Австрія, Іспанія, Люксембург, Словенія, Угорщина, Фінляндія, Чехія, Швеція), Північна Америка (США, Канада), Азія (Японія).

Екологія: зразок зібраний на ґрунті, на ділянці кленово-липової діброви віком близько 180 років, із добре збереженою підстилкою (3 бали) та доволі великою кількістю сушняку (2 бали).

Автор висловлює вдячність Є.О. Яцюку (Міжвідомча науково-дослідна лабораторія «Вивчення біологічного різноманіття та розвитку заповідної справи», м. Харків) — за сприяння в організації польових робіт, Невену Маточецу (Neven Matoseč, лабораторія «Ascolab», Хорватія) — за допомогу у визначенні та перевірці зразків, О.Ю. Акулову та О.В. Прилуцькому (Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна) — за цінні поради під час написання статті. Робота виконана за підтримки фонду Rufford Small Grants Foundation у межах проекту «The International Year of Forests in the Northeastern Ukraine: Establishing of Long-Term Program on Forest Biodiversity Conservation».

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Акулов А.Ю., Прилуцький О.В. Мікобіота // Літопис природи Національного природного парку «Гомільшанські ліси». — Харків: Задінецьке, 2010. — Т. 7. — С. 59–103.

Андерссон Л., Алексеева Н.М., Кузнецова Е.С. Выявление и обследование биологически ценных лесов на Северо-Западе Европейской части России. Методика выявления и картографирования. — СПб.: Типография «Победа», 2009. — Т. 1. — 238 с.

Андріанова Т.В. та ін. (2006 onwards) Гриби України <http://www.cybertruffle.org.uk/ukrafung/ukr/index.htm> (06.03.2013)

Гіжицька З.К. Гриби, зібрані протягом осені 1925 та весни й літа 1926 років // Вісник Київ. ботан. саду. — 1926. — № 4. — С. 22–33.

Голубцова Ю.И. Аскомицеты болот Новгород-Северского Полесья Украины // Микол. и фитопатол. — 2005. — 39. — Вып. 6. — С. 29–38.

Голубцова Ю.И. Фітотрофні аскомицети Деснянсько-Старогутського національного природного парку // Вісник Чернівецького нац. ун-ту. — 2006. — № 298. — С. 12–19.

Дудка І.О., Гелюта В.П., Андріанова Т.В., Гайова В.П., Тихоненко Ю.Я., Придюк М.П., Голубцова Ю.І., Кривомаз Т.І., Джаган В.В., Леонт'єв Д.В., Акулов О.Ю., Сивоконь О.В. Гриби заповідників та національних природних парків Лівобережної України. — К.: Арістей, 2009а. — Т. I. — 306 с.

Дудка І.О., Придюк М.П., Голубцова Ю.І. Гриби та грибоподібні організми Національного природного парку «Деснянсько-Старогутський». — Суми: Універ. книга, 2009б. — 223 с.

Зикова М.О., Джаган В.В. Дисломицети національного природного парку «Голосіївський» // Вісник Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. — 2011. — Т. 58. — С. 9–12.

Зикова М.О. Ранньовесняні дискомицети Національного природного парку «Прип'ять–Стохід» // Природа Західного Полісся та прилеглі території: Збірн. наук. праць Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. — Луцьк, 2012. — № 8. — С. 108–112.

Кузуб В.В., Гайова В.П. Нові та рідкісні для України види дискомицетів з Криму // Укр. ботан. журн. — 2001. — 58(4). — С. 447–455.

Морозова І.І. Перші відомості про дискомицети національного природного парку «Слобожанський» та його околиць // Молодь і поступ біології: Збірн. тез VIII Міжнар. наук. конф. студентів і аспірантів (16–19 квітня 2013 р., м. Львів). — Львів, 2013. — С. 132.

Попов Е.С. Дискомицеты Северо-Запада европейской части России: Автореф. дис. ... канд. биол. наук. — СПб., 2005. — 22 с.

Яцюк Є.О. (2012 onwards) Природа Слобожанщини. Лесные заказники и сохранение лесов в Харьковской области http://www.slobnature.in.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1:2012-11-01-11-33-42&catid=1:2 (06.03.2013)

Baral H.O. Vital versus herbarium taxonomy: morphological differences between living and dead cells of Ascomycetes, and their taxonomic implications // Mycotaxon. — 1992. — 44. — P. 333–390.

Breitenbach J., Kränzlin F. Fungi of Switzerland. Vol. 1: Ascomycetes. — Luzern, Switzerland: Verlag Mykologia, 1984. — 310 p.

Hansen L., Knudsen H. Nordic Macromycetes. Vol. 1. Ascomycetes. — Copenhagen: Nordsvamp, 2000. — 209 p.

Hosoya T. Floristic and Taxonomic study of the family Hyaloscyphaceae in Japan: Ph. D. thesis in Biological Science, Tsukuba, 1998. — 81 p.

Dennis RWG. A revision of the British Hyaloscyphaceae with notes on related European species // Mycol. Papers. — 1949. — 32. — P. 1–97.

Lechat C. (2011 onwards) Ascofrance Website <http://www.ascofrance.com/> (06.03.2013)

Le Gal M., Mangenot F. Contribution à l'étude des Mollisioïdées II. // Revue de mycology. — 1958. — 23. — P. 28–86.

- Morozova I.I., Vodyanytska O.S. Contribution to the species composition of discomycetes of National Nature Park «Homilshanski lisy» // Актуальні проблеми ботаніки та екології: Мат-ли міжнар. конф. молодих учених (18–22 червня 2013 р., Шолкіно). — К.: Fitosotsiotsentr, 2013. — S. 49–50.
- Ordynets O., Akulov O., Helleman S. First data about fungal diversity of the «Trekhizbenskyi Step» division of the Luhansk Nature Reserve // Chornomorsky Bot. J. — 2013. — 9(1). — P.57–83.
- Pfister D.H. *Paratrachophaea* (Pezizales) in North America // Mycologia. — 1988. — 80(4). — P. 515–519.
- Raitviir A. Revised synopsis of the *Hyaloscyphaceae* // Scripta Mycologica. — 2004. — 20. — P. 1–133.
- Rubio Dominguez E. (2004 onwards) *Lachnum fasciculare* Velen. Asturnatura.com [en linea]. Num. 330. Publicado el 25/07/2011 <http://www.asturnatura.com/especie/lachnum-fasciculare.html> (10.12.2014)
- Schröder T. On the geographic variation of *Ciboria batschiana* (Zopf) Buchwald, the main pathogenic fungus on acorns of *Quercus robur* and *Q. petraea* in Europe // Dendrobiology. — 2002. — 47 (Suppl.). — P.13–19.
- Velenovský J. Monographia Discomycetum Bohemiae Vol. 1. — Prague, Czechoslovakia, 1934. — 436 p.
- Рекомендує до друку І.О. Дудка Надійшла 15.04.2013 р.

Морозова І.І. Предварительные сведения о дискомицетах Мохначанского лесного массива (Харьковская Лесостепь). — Укр. ботан. журн. — 2015. — 72(1): 29–38. Харьковський національний університет імені В. Н. Каразіна

Представлены первые сведения о дискомицетах Мохначанского лесного массива (Харьковская область). Лесной массив представляет собой нагорную дубраву в бассейне р. Северский Донец и характеризуется значительной долей старовозрастных древостоев. На данной территории выявлено 15 видов дискомицетов, 5 из которых являются новыми для Харьковской Лесостепи. Три вида: — *Mollisia perelegans* Haglund, *Lachnum fasciculare* Velen., *Orbilina crystallina* (Quél.) Baral. — новые находки для Украины. Приведены данные об экологических особенностях и распространении выявленных видов в Украине и в мире, а также оригинальные описания и иллюстрации для новых для Украины находок дискомицетов и редкого вида *Paratrachophaea boudieri* (Grélet) Bronkers.

Ключевые слова: Helotiales, Orbiliales, Ascomycota, лесостепные дубравы, Харьковская область.

Morozova I.I. Preliminary data on discomycetes of Mokhnach forests (Kharkiv Forest-Steppe). — Ukr. Bot. J. — 2015. — 72(1): 29–38.

V.N. Karazin's Kharkiv National University

First data on discomycetes of the Mokhnach Forests (Kharkiv Region) are presented. In this territory, 15 discomycetous species are revealed, 5 of them are new for Kharkiv Forest-Steppe and 3 species (*Mollisia perelegans* Haglund, *Lachnum fasciculare* Velen., *Orbilina crystallina* (Quél.) Baral.) are reported for the first time from Ukraine. Original descriptions and illustrations of the new for Ukraine and rare discomycetous species are provided.

Key words: Helotiales, Orbiliales, Ascomycota, forest-steppe oakeries, Kharkiv Region